

Yedinci Yılında Küreselleşen Suriye Dramı

15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de başlayan barışçıl gösteriler hızlı bir şekilde silahlı çatışmalara evrildi. Demokrasi, özgürlük ve daha iyi ekonomik şartlar talep eden halka karşı şiddetle cevap veren Suriye rejimi, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada yaşanan en büyük insani ve siyasi krize sebebiyet verdi. Suriye nizami ordusundan firar eden Sünni orta ve alt rütbeli albaylar tarafından Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) kuruldu. ÖSO kısa sürede Suriye’nin kuzeyi başta olmak üzere ülkenin güney ve doğu kesimlerinde hâkim olmaya başladı. Hızlı bir şekilde ilerleyen silahlı milisler arasına başka ülkelerden gelen aşırı fikirlerle donatılmış mobil savaşçılar ve Irak hapisanelerinden salınan el-Kaide tutsaklarının karışması, ülkede DAESH terör örgütünün ortaya çıkmasına sebep oldu. DAESH’in önünün açılması ve muhalif silahlı gruplar arasında başlayan çatışmaların yanı sıra, diğer ülkelerin Suriye’ye müdahalesi, Suriye halk devriminin çok büyük bir siyasi ve insani krize evrilmesine yol açtı. Bu esnada PKK’nın Suriye kolu PYD’nin yabancı ülkelerin yardımıyla güçlenmesi, bölgedeki istikrarsızlığı daha da arttırdı.

2011 yılından itibaren İran’ın, 2012 yılından sonra da ABD’nin örtülü ve açık müdahaleleri, 2015 yılında Rusya’nın askerî müdahalesi ve Körfez ülkelerin muhaliflere olan desteğini giderek azaltması, hatta bizzat kendi aralarında yaşadıkları sorunları Suriye sahasına taşımaları, Suriye’yi büyük kargaşaların ve bölgesel hesaplaşmaların görüldüğü bir alana dönüştürdü.

ABD ve Rusya’nın Suriye’ye fiilî müdahaleleri, Suriye’de muhaliflerin inisiyatifinin ve sahadaki gücünün azalmasına, buna mukabil küresel aktörlerin bölgedeki etkinliğinin artmasına yol açtı. Bu arada fiilî olarak ikiye ayrılan Suriye’de Fırat Nehri’nin doğusunda hava sahasına ABD, kara sahasına ise müttefiki PYD/PKK hâkim oldu. Fırat’ın batısında ise hava sahasını Rusya, kara sahasını ise Rusya’nın yanı sıra İran, Hizbullah ve çeşitli başıbozuk Afgan-Pakistan Şii grupları kontrol etmeye başladı.

"Demokrasi, özgürlük ve daha iyi ekonomik şartlar talep eden halka karşı şiddetle cevap veren Suriye rejimi, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada yaşanan en büyük insani ve siyasi krize sebebiyet verdi. "

Yedi yıl boyunca Suriye halkının politik ve demokratik taleplerine destek veren Türkiye, bu süreçte başta sınırlarının güvenliği olmak üzere ciddi ölçüde iç ve dış tehditle karşı karşıya kaldı ve ekonomisi büyük bir yük altına girdi. Bütün bu sıkıntılara rağmen Suriye halkının gönlünü kazanan Türkiye, 2016 yılında başlattığı Fırat Kalkanı Operasyonu ile 2.500 km²lik alanda güvenli bir bölge oluşturdu. Türkiye, Soçi Zirvesi’nde alınan kararlar muhaliflerin hâkim olduğu en büyük ve birleşik saha olan Güney Halep, İdlib kent merkezi ve Hama’nın kuzeyinde garantör ülke oldu. Savaşın yedinci yılında terör örgütü PYD/PKK’ya karşı Afrin’de operasyon başlatan Türkiye’nin buradaki tek amacı ise Suriye’nin toprak bütünlüğünü korumak ve sınır güvenliğini sağlamak.

Bugün Suriye topraklarının %55’i (102,863 km²) Esed rejiminin, %27’si (50,830 km²) PYD/PKK’nın, %11,8’si (22,197 km²) ılımlı muhaliflerin ve %6’sı (11,457 km²) DAESH’ in hâkimiyeti altına.

Ancak Suriyeli ılımlı muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde birlik ve güvenlik sağlanabilmiş değil. İdlib başta olmak üzere Fırat Kalkanı bölgesinde, Afrin’de yeni oluşan güvenli bölgede, Hama ve Doğu Guta’nın güneybatısında hâkim olan muhalifler, coğrafi olduğu kadar askerî ve siyasi olarak da ayrılmış durumda.

Hâlihazırda bölgedeki muhalif askerî yapılanmalar üç ana cephede mücadele veriyor. Bunlardan ilki ılımlı grupları ve İslami yapılanmaları içeren Ahrar-u Şam, Nurettin Zengi ve Ceyşu’l-Nasr dâhil Cephet’u-Tahrir’i-Suriya (CTS); ikincisi eski Nusra ve bazı yabancı savaşçı grupların dâhil olduğu Heyet’u-Tahrir’u-Şam (HTŞ) ve üçüncüsü de çeşitli gruplardan oluşan ve genellikle Türkiye destekli Özgür Suriye Ordusu.

Ağırlaşan İnsani Durum

Suriye’de Beşar Esed rejimine karşı başlatılan isyanın üzerinden yedi yıl geçti. Ülke genelinde yaşanan

insani kriz endişe verici boyutlara ulaştı. Bölgede siyasal olarak bir yanda Astana Zirvesi ile Türkiye-Rusya-İran üçlüsü çözüm bulmaya çalışırken diğer yanda Cenevre süreci ile ağırlıklı olarak Batılı ülkelerin inisiyatifinde çözüm süreçleri yürütülmekte.

Ülke genelinde gayriresmî rakamlara göre geçen yedi yılda yaşanan savaş sebebiyle ölenlerin sayısının 1 milyonu aştığı ifade ediliyor. Birleşmiş Milletler (BM) Suriye'deki can kayıplarıyla ilgili sağlıklı bilgi alınmadığı gerekçesiyle uzun süredir veri yayınlamıyor. Bölgede 2018 Mart ayına kadar en az 450.000 kişinin çatışmalar sebebiyle; 70.000 kişinin ise açlık, hastalık ve benzeri sebeplerden dolayı hayatını kaybettiği bildiriliyor. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'nin açıkladığı rakamlara göre Mart 2011 ile Mart 2018 arasında Suriye'de öldürülenlerin %93'ü Rusya ve Esed rejim güçlerinin saldırılarında öldü. Yine resmî rakamlara göre, hayatını kaybedenlerin yaklaşık 24.000'i çocuk. Suriye savaşında 2018 Şubat ayına kadar 2 milyona yakın insan da savaşa bağlı çeşitli sebeplerden ötürü yaralandı.

Mülteci Krizi

BM'ye göre savaştan önce 22 milyon kişinin yaşadığı Suriye'de nüfusun üçte ikisi evlerini terk etmek zorunda kaldı. BM Mülteci Örgütü'nden edinilen istatistiki verilere göre; 5,6 milyon kişi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalırken, 6,1 milyon kişi de ülke içinde yer değiştirdi. Göç eden 5,6 milyon mülteci 3,6 milyonu kadın ve çocuk, 1,3 milyonu ise yetişkin erkek.[\[1\]](#) Dünyada ülkesi içinde göç etmek zorunda kalan ikinci en büyük nüfusu yine Suriyeliler oluşturuyor.[\[2\]](#)

Göç eden Suriyelilerin %85'i komşu ülkelere gitmiş durumda. Türkiye'de 3,5 milyon, Lübnan'da 1,1 milyon, Ürdün'de 1 milyon, Irak'ta 0,2 milyon ve Mısır'da 0,1 milyon Suriyeli mülteci bulunuyor. Savaşla birlikte Suriye nüfusu %21 oranında azaldı.

Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusun %70'ini kadın ve çocuklar oluşturuyor. Türkiye'deki mültecilerin %90'ından fazlası başta büyük şehirler olmak üzere ülke genelinde mülteci kampları dışında yaşıyor.

Sığındıkları ülkelerin bütün fedakârlıklarına rağmen Suriyeli mülteci ailelerin çoğu yoksulluk sınırı altında yaşam mücadelesi veriyor. Bilhassa Ürdün ve Lübnan'da kamplar dışında yaşayan mültecilerin dörtte üçü gıda, barınak, sağlık ya da eğitim gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamıyor.[\[3\]](#)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük mülteci dramının yaşandığı Suriye krizinde on binlerce mülteci Avrupa'ya geçmeye çalışırken hayatını kaybetti.

Savaşın başlangıcından bu yana 14 milyon kişinin işini kaybettiği Suriye'de sadece 2015 yılında fakirlik %85 oranında arttı.[\[4\]](#) Halkın %69'u aşırı yoksullukla mücadele ediyor. Gıda fiyatları da ülke genelinde yedi yıl öncesine göre sekiz kat artmış durumda.

Hasılı bugün 13,5 milyon Suriyeli acil yardıma ihtiyaç duyuyor. Geçen yedi yıllık süreçte ülkede büyük maddi yıkıma sebep olan savaşta evlerin üçte biri, okulların da yarısı yıkıldı; her dört okuldan biri hasar gördü veya sığınak olarak kullanılmaya başlandı; hastanelerin yarısından fazlası işlemez hale geldi. Milyonlarca hektar tarım arazisi yok oldu veya terk edildi. BM, 2017 yılında eğitim ve sağlık tesislerine ve personeline yönelik 175 saldırıyı teyit etti. Bugün ülkede 2,8 milyonu aşkın kişi savaşa bağlı yaralanmalardan dolayı kalıcı olarak sakatlanmış durumda, bunların 86.000'ini uzuv kaybına bağlı sakatlıklar oluşturuyor.

Suriyeli Çocukların Dramı

UNICEF'in verilerine göre Suriye'deki çatışmaların yoğunluğu 2017 yılında 2016 yılına göre %50 oranında artmış ve en yüksek sayıda çocuk ölümü 2017 yılında yaşanmıştır. 2018 yılının yalnızca ilk iki ayında 1.000 çocuğun hayatını kaybettiği ya da yaralandığı bildiriliyor. Bugün ülkedeki ergen ölüm sebepleri arasında silahlı çatışmalar birinci sırada yer alıyor.[\[5\]](#)

BM'nin açıkladığı verilere göre;

- Suriye’de tahminen 3,3 milyon çocuk mayınlar, patlamamış mühimmat ve hazırlanmış patlayıcı düzeneklerin oluşturduğu tehlikelerle karşı karşıya.
- Gerekli tıbbi ve psikolojik bakıma erişememe bilhassa yaralı çocukların kalıcı sakatlıklar yaşamasına ve ruh ve beden sağlıklarının daha da kötüleşmesine sebep oluyor.
- Engeli olan çocuklar şiddet riskine daha fazla maruz kalıyor ve bu çocuklar sağlık, eğitim gibi temel hizmetlere erişimde güçlük yaşıyor.
- Evlerini bırakıp Suriye içinde başka bölgelere ya da komşu ülkelere gitmek zorunda kalan milyonlarca çocuk, bu yolculuklar esnasında her türlü tehlikeye karşı korunmasız durumda.
- Okula gidebilen mülteci çocukların oranı geçtiğimiz yıllara göre artış göstermekle birlikte okul çağındaki 1,7 milyon Suriyeli mülteci çocuk ya da diğer bir deyişle okul çağındaki Suriyeli nüfusun %43’ü hâlâ okula gidemiyor.

Türkiye, bugün dünyada en çok mülteci barındıran ülke. Türkiye’deki mültecilerin 3,4 milyonu Suriyeli ve bunların da 1,5 milyonu çocuk. Bu kadar yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapmak temel hizmetler ve altyapı açısından çok ciddi çabalar gerektirse de Türkiye bu konuda imkânlarını geliştirmeye çalışıyor ve hâlihazırda Türkiye’de 610.000’den fazla mülteci çocuk okula gidebiliyor. Ayrıca bugüne kadar BM destekli 320.000 mülteci çocuk da Şartlı Eğitim Yardımı Programı’ndan yararlanmış durumda.[\[6\]](#)

Suriyeli Kadınların Sıkıntıları

Suriye savaşında çocuklardan sonra en fazla mağdur olan kesimi şüphesiz kadınlar oluşturuyor. Esed rejiminin hedef gözetmeksizin yaptığı bombalamalarda hayatını kaybeden kadın sayısı yüz binlerle ifade ediliyor. 2011’den bu yana Esed rejimi binlerce gazeteci, insan hakları aktivisti ve siyasi muhalif kadını tutukladı. Savaş boyunca kuşatmayı bir savaş aracı olarak kullanan rejim, kadınları da muhaliflere karşı siyasi ve stratejik koz olarak kullanıyor. Her türlü ahlaki ve insani muameleden mahrum olan Suriyeli kadınlar, hâlihazırda çok ciddi mücadeleler veriyor.

Suriye insan hakları kuruluşlarının son verilerine göre Mart 2011’den 2017 sonuna kadar tespit edilebilen tutuklu kadın sayısı 13.581. Mart 2011’den bu yana Suriye rejim güçleri tarafından tutulan ve halen hapisanelerde olan kadın sayısı ise 6.736. Tutuklu kadınlardan 6.319’u yetişkin, 417’si ise çocuk. 55 kadının ise gördüğü işkencelerden dolayı hayatını kaybettiği bildiriliyor.[\[7\]](#)

8 Mart Dünya Kadınlar günü vesilesiyle Suriye’deki kadınların yaşadığı problemleri dünyaya duyurmak ve buradaki insani soruna dikkat çekmek amacıyla İHAK öncülüğünde Türkiye ve dünyadan çeşitli STK’ların ve gönüllülerin katıldığı bir “Vicdan Konvoyu” düzenlendi. Otobüslerle İstanbul’dan Hatay’a giden aktivistler burada Suriye’de tutsak kadınların serbest bırakılması için çağrıda bulundu.

Acil Yardıma Muhtaç Bölgeler

Başta Doğu Guta-Duma ve Humus olmak üzere Suriye genelinde yaklaşık 1 milyon kişi mutlak bir kuşatma altında yaşıyor. Bu bölgelere yardım ulaştırmak için çalışan başta BM, İHH, AFAD, Kızılay ve Diyanet Vakfı olmak üzere STK’ların çabaları ise rejim güçleri tarafından bilhassa engelleniyor. Suriye içinde hâlihazırda Doğu Guta-Duma, İdlib kent merkezi ve kırsal alanları, kuzey kırsal Hama, Humus, Deraa ve güneybatı bölgelerine acil insani yardım yapılması gerekiyor.

Sonuç: İslam Dünyasının Acziyeti ve Batı’nın Çöken Değerleri

Silah lobileri, kişisel ihtiraslar, artan İslamofobik duygular ve artık kamufle edilemeyen yabancı düşmanlığı, Batılı devletlerin tamamını âdeta esir almış görünüyor. Batı dünyasının temel değerleri olarak lanse edilen insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü, evrensel barış, uluslararası kurumlar ve değerler, küresel iş birliği ve nihayetinde etik gibi önemli kavramlar Suriye’deki süreçle birlikte çökmüş durumda. Suriye savaşı, Batı dünyasının altı-yedi asır boyunca inşa etmeye çalıştığı modern dünyanın tüm norm ve kavramlarının çöküşünün en somut örneklerinden biri oldu. Batılı siyasiler, uluslararası ilişkiler alanında John Locke’un doğal hukuk fikrinden Kant’ın daimi barış önermesine kadar Batı dünyasının üzerine inşa

edildiği tüm disiplinlerde sınıfta kaldı.

İnsan hakları ve demokrasi havariliğini elinden bırakmayan Batılı ülkeler, bugün gelinen noktada şu sorulara yanıt vermeli: Suriye’de yaşanan insani durum karşısında Batı’da her zaman demokrasileriyle model olarak gösterilen ülkeler nerede? Hollanda, İsviçre, İsveç gibi ülkelerin Doğu Guta’daki kuşatma ve bombalamalar karşısında söyleyeceği hiçbir şey yok mu?

ABD, Rusya ve Esed rejiminin Suriye’deki uygulamaları şüphesiz tarihte çok önemli izler bırakacak. Otokratik diye suçlanan rejimlerle demokratik rejimlerin Suriye meselesinde aynı pozisyonda durduğunu da ayrıca ifade etmek gerekiyor.

Diğer yandan İslam dünyasındaki parçalanmışlık, duygu-söz birliği olmayışı, bireylerin ve grupların gözü dönmüş çıkarıcılığı, bilgisizlik, eğitimsizlik, diktatörlükler ve bilinçsizlik diğer pek çok örnekte olduğu gibi Suriye’deki katliamların da en temel sebepleri.

2011 yılında başlayan ve küresel anlamda etkileri görülen Suriye krizinin en önemli sonuçlarından biri şüphesiz çöken uluslararası düzen ve küresel sistemdir. Geçen yedi yılda yaptıkları tek şey mağdurlara yardım götürmekle sınırlı kalan uluslararası örgütlerin işlevselliği de bu savaşla birlikte hiç olmadığı kadar tartışılır hale gelmiştir.

Başta Doğu Guta olmak üzere Suriye’nin birçok yerinde rejim ve destekçileri tarafından abluka ve kuşatma altına alınan insanlar, aslında BM başta olmak üzere bütün uluslararası sistemin ve tüm toplumların rehin alındığının bir kanıtıdır.

Yedi yıl boyunca onlarca kez kimyasal silahların kullanıldığı, kuşatma altında açlıktan ve bombalamalardan ölüm sırasını bekleyen çocuk ve kadınların feryadı, uluslararası sistemi olduğu kadar Müslüman toplumları yöneten idarecileri de yakalayacaktır.

[1] <http://www.unhcr.org/tr/19009-syria-conflict-7-years-colossal-human-tragedy.html>

[2] <https://searchingforsyria.org/tr/suriye-de-neler-oluyor/>

[3] <http://www.unhcr.org/tr/18371-bm-ve-ortaklari-5-milyondan-fazla-suriyeli-multeci-ve-onlara-ev-sahipligi-yapan-ulkeleri-desteklemek-icin-mudaha.html>

[4] <https://www.amerikaninsesi.com/a/suriye-de-savasin-aci-bilancosu/3211012.html>

[5] <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=32846>

[6] <http://unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=32842>

[7] http://insamer.com/tr/suriyenin-mahpus-kadinklari-ve-vicdan-konvoyu_1295.html